Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:
https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

fabs

Nr. 2/2025

Kulturhistorisk tidsskrift udgivet af Frederiksborg Amts historiske Samfund

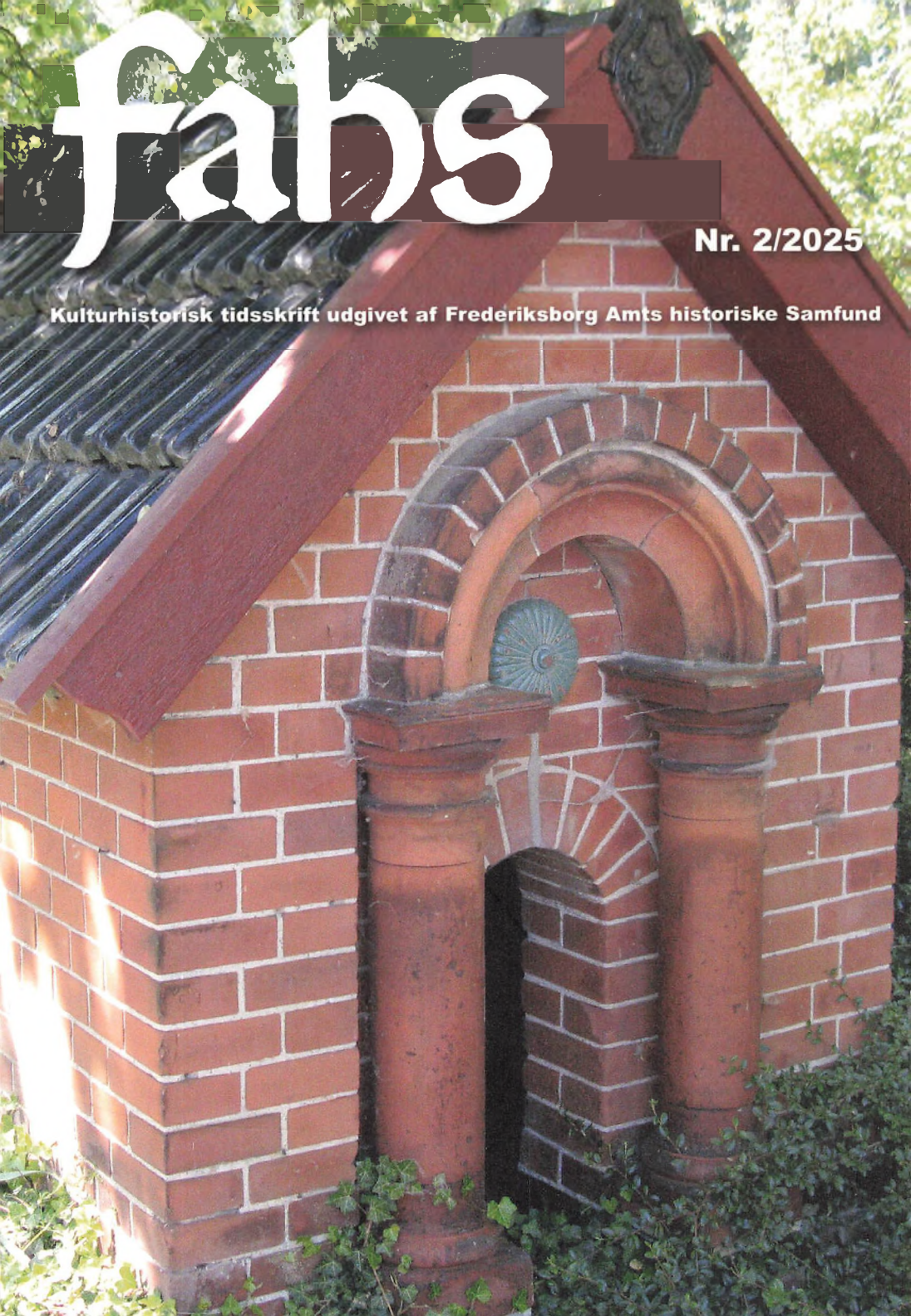

FAHS

Frederiksborg Amts
Historiske Samfund

Medlemsblad for Frederiksborg Amts Historiske Samfund. ISSN-nr: 0906-5644

Tilrettelæggelse:
Lars Bjørn Madsen (ansvh. redaktør)
Layout: Lars Bjørn Madsen
Trykkeri: Toptryk Grafisk ApS, Graasten
FAHS udkommer 4 gange årligt.
Artikler sendes til redaktøren,
kilama@stofanet.dk.

Bestyrelsen:
Margrethe Krogh (formand)
Marie W. Bertelsen (næstformand)
Henrik Bachmann (kasserer)
Lars Bjørn Madsen (redaktør)
Eva Tønnesen (sekretær)
Lene Falster
Niels Bang-Ebbestrup
Lone Hvass (suppleant)

Kontakt til foreningen:
post@fahs.dk
Margrethe Krogh: tlf. 3011 7232
Mail: formanden@fahs.dk
MobilePay: 98283
Kontonr: reg.nr. 2670, konto 4374709599

Vedr. medlemskab:
Se hjemmesiden eller kontakt
Henrik Bachmann - kasserer@fahs.dk
På www.fahs.dk finder man bl.a. opdaterede oplysninger om udflugter og foredrag. Følg også foreningens side på Facebook med nye artikler og billeder.

Forsidebilledet:

Ejeren af Blovstrød Teglværk havde naturligvis opført et hundehus, der viste virksomhedens formåen. Læs mere side 3-9. Fotografi: Ole Høegh Post. Lokalhistorisk Arkiv og Forening i Allerød Kommune.

Det historiske Samfund

Den 14. juni 1906 kunne man læse følgende i Frederiksborg Amts Avis: »I Marienlyst Teaters Forhal samledes i Forgaars ca. 40 Herrer, væsentligst fra Helsingør, Fredensborg og Hillerød, og efter en kort Forhandling dannedes der et historisk Samfund for Frederiksborg Amt. Redaktør Welsch, Helsingør, bød velkommen, og Sagfører Mourier, Helsingør overtog Dirigentpladsen, hvorefter Ingeniør Kaas, Helsingør, med et Par indledende Bemærkninger forelagde et Lovudkast, der vedtoges med Bemærkning om, at det skal revideres ved næste Generalforsamling. Samfundets Formaal er at vække og bevare den historiske Sans ved at fremdrage den stedlige Historie og at værne om de synlige Fortidsminder, der findes i Amtet. Formaalet søges naaet dels ved Afholdelse af offentlige Møder med Foredrag rundt om i Amtet; dels ved Udgivelse af en Aarbog eller mindre Hefter i saa stort et Omfang, som Samfundets Pengemidler tillader det. I disse Skrifter fremdrages og fortælles om Emner af den stedlige Historie paa en jævn og letlæselig Maade. Kontingentet er 2 Kroner aarligt.«

Bestyrelsen kom til at bestå af velkendte personer som forstander ved Frederiksborg Højskole Holger Begtrup, rektor ved Frederiksborg Statsskole, dr. phil. Karl Hude, overlærer Carl Christensen, Frederiksværk, kommunelærer Laurits Pedersen, Helsingør, vicekonsul Frederik Kaas, Helsingør, oberst H.W. Harbou, Kronborg, kunstmaler Kristian Kongstad, Fredensborg, læge Th. Krarup, Viksø og kommunesekretær Valdemar Seeger, Fredensborg.

Avisen skrev videre, at »Bestyrelsen vælger senere sin Formand, ligesom der vil blive organiseret Kredse med Kredsformænd. Det historiske Samfund træder hermed ud i Livet.«

I februar 1907 kunne samfundet præsentere sin første årbog, hvor også bestyrelsen kunne holde sit første egentlige møde. Her havde man taget højde for en kritik fra medierne af, at ingen fra landbostanden syntes at have været inviteret til det stiftende møde. Derfor havde man nu klogeligt valgt gårdejer Rasmus Christensen, Ramløse, og gårdejer J.P. Jensen, Bellekjær, ind i bestyrelsen. Og den dag i dag må man sige, at bestyrelsen er vidt favnende, men den store udfordring er stadig at skaffe nye medlemmer i en svær tid.

LBM

Allerød og Blovstrød teglværker

af Eva Tønnesen

Blovstrød Teglværk i 1876. Maleri sign. NR. Læs mere om teglværket i artiklen på side 14-16. Lokalhistorisk Arkiv og Forening i Allerød Kommune.

De første teglværker

Kendskabet til at fremstille tegl (mursten, tagsten, m.v.) kom til Danmark i 1100-tallet. Som så mange andre teknologiske nyskabelser kom også denne sydfra med omvandrende håndværkere. Når man havde hyret en teglbrænder, var næste problem at skaffe råstoffet: ler og helst ler af en forholdsvis ren beskaffenhed. Her var Nordsjælland et rent slaraffenland som følge af rige lerforekomster. På grund af landets primitive infrastruktur - mange veje var endnu kun århundredgamle hjulspor - var det nødvendigt at bruge lokale lerforekomster, så man ikke skulle transportere først råstoffet og siden det færdige byggemateriale over store afstande.

Leret var blevet aflejret ved slutningen af sidste istid for omkring 16.000 år siden. De sidste gletsjere lå ofte stille i årtier. Imens foregik der en langsom afsmeltning inde under gletsjeren, hvor der opstod små smeltevandssøer. De blev med tiden opfyldt af sedimenter fra isens overflade, der efterhånden sank til bunds. På grund af forskellig vægt blev ler, sand og grus aflejret hver for sig. Når isen endelig trak sig tilbage stod disse såkaldte issøbakker tilbage som store lagkager i landskabet, hvor leret var lige til at gå til.

Når man havde fundet ler tæt på det sted, hvor bygherren ville opføre en murstensbygning, kunne man tage fat på at plan-

lægge, hvordan selve produktionen skulle foregå. Selve murstenene blev fremstillet ved at presse leret ned i en træramme og stryge det overflødige ler af med en pind. Den formede lerklods vendtes derpå ud på et bræt. Det kaldes »håndstrøgne« sten. Siden skulle disse sten lægges til fortørring, så det værste vandindhold kunne fordampe inden selve brændingen.

Man fyrede oprindeligt med trækul for at opnå tilstrækkelig høje temperaturer, når stenene skulle brændes, hvilket krævede rigelig adgang til træ. Det var Nordsjælland også leveringsdygtig i på grund af de udbredte skove. Ofte blev trækul ligeledes fremstillet på stedet, hvor de skulle bruges, så der var mange forberedelser, før teglbrænderen kunne foretage den endelig brænding.

Brændingen var en form for glødning, der ændrede leret kemisk og gjorde det hårdt og modstandsdygtigt over for vejr og vind. Til en start har man betjent sig af primitive miler, hvor de håndstrøgne og fortørrede mursten blev stablet på jorden, så der var mellemrum mellem stenene og mulighed for at fyre op nede under stenene. Hulrummene fyldtes med kulstøv fra trækullene. Udenom byggedes en kappe af vådt ler. Når man fyrede op med træ under milen, forplantede ilden sig efterhånden op gennem milen, der kunne være op til 3-4 meter høj. Milen kunne kun bruges en enkelt gang og gav så uens en brænding, at mange sten måtte kasseres.

Derfor kom man tidligt ind på at bygge mere hensigtsmæssige ovne, der kunne genbruges. De bestod typisk af et hvælvet, opmuret brændkammer med røghuller i hvælvet. Her kunne murstenene stables som i milen, men med plads til mange flere. Ovnen havde ligeledes indfyring under gulvet, der var forsynet med huller, så flammerne kunne strække sig op gennem stenrækkerne og ud gennem røghullerne. Det var i styringen af brændingsprocessen, at teglbrænderen skulle vise sin professionalisme. Man varmede langsomt op til ca. 120 grader (uden termometer). Når stenene så var gennembrændte, lukkede teglbrænderen for lufttilførselen, så afkølingen skete langsomt. Også her var der mange ubrugelige sten.

Al ny teknologi er dyr, fordi man mangler erfaring. Derfor var det kun rige kunder, som stormænd og kirken, der havde råd til at bruge den nye teknologi. Dette forhold afspejles i de mange små landsbykirker i romansk stil (mange siden ombygget i gotisk stil), der ligger spredt over hele landet, typisk med en dagsrejse (med hestevogn!) imellem. Alle er de vidnesbyrd om den nye teknologis udbredelse til det ganske land i løbet af 1200- og 1300-tallet.

Uvelse Kirke. Fotografi: Henrik Bachmann.

Bondeteglværker

Efterhånden, som brug af tegl blev mere almindelig, opstod der små bondeteglværker rundt omkring i Nordsjælland og andre dele af landet. Normalt fik bonden hjælp

Blovstrød Teglværks ringovn foreviget på et maleri af ubekendt kunstner i perioden 1920-1948. Lokalhistorisk Arkiv og Forening i Allerød Kommune.

af en omvandrende teglbrænder til sin produktion. Men disse værker havde kun en begrænset kapacitet. I anden halvdel af 1800-tallet blev efterspørgslen efter mursten, tagtegl og diverse rør efterhånden så stor, at det gav grobund for store, professionelle teglværker. Samtidig gjorde en forbedret infrastruktur med jernbaner det muligt at sende tegl over lange afstande.
Årsagen til den stigende efterspørgsel i Nordsjælland skal dels søges i bedre vilkår for landbruget og dels i hovedstadens vækst. Større afkast gav bønderne mulighed for at bygge nye stuehuse i mursten. Avlsbygninger var typisk stadig bygget i bindingsværk. Samtidig søgte mange landboere til København. Her var der ikke plads, så byen måtte udvides. Herved opstod de nye brokvarterer uden om den gamle bykerne, og det krævede uanede mængder af byggemateriale. Bindingsværk var ikke egnet til at bygge i vejret, så det blev mursten, der blev det foretrukne byggemateriale.
I Nordsjælland var der som nævnt store lerforekomster, bl. a. i den nuværende Allerød Kommune. Det var derfor naturligt, at teglindustrien fik en opblomstring her, da teglproduktionen tog fart i anden halvdel af 1800-tallet. Samtidig forbedredes infrastrukturen betragteligt ved anlæggelsen af Nordbanen fra København til Hillerød og videre til Helsingør. Banen blev taget i brug i 1864. Grundlæggelsen af en række store industrielt drevne teglværker i Nordsjælland betød dødsstødet for de små bondeteglværker.

Blovstrød teglværk
I Blovstrød ejede den stedlige kroejer en lergrav og drev teglværksdrift i det små. Han afhændede et stykke af en issøbakke mellem Blovstrød og Lillerød i 1860 til fabrikant Gustav Kähler. Denne grundlagde nu Blovstrød Teglværk på stedet. Han tog straks fat på byggeriet af de nødvendige teglværksbygninger og fik samtidig etableret en aftale med Nordbanen om etablering af et sidespor til teglværket, så han kunne få transporteret de færdige produkter videre til aftagerne. Værket foretog selv rangeringen med heste. Allerede i 1874 indtrådte Kählers teglværk i konsortiet A/S Ny Kalkbrænderi.
Der findes et maleri fra 1876 af Blovstrød Teglværk. Over værket knejsede to skorstene, idet værket både havde en traditionel kammerovn og en af de nyudviklede ringovne. Udenom lå de uundværlige tørrelader til fortørring af de våde mursten, der efterhånden ikke mere var håndstrøgne, men formedes maskinelt.
Ringovnen var en cirkelformet bygning med et antal brændkamre langs ydermuren og med aftræk gennem en fælles skorsten i midten af bygningen. Brændingen af murstenene foregik i de enkelte brændkamre efter tur. Efter brændingen blev murstenene langsomt kølet ned og taget ud

Allerød teglværk fotograferet i 1952. I baggrunden anes Blovstrød teglværk. Lokalhistorisk Arkiv og Forening i Allerød Kommune.

og nye halvtørre sten kunne lægges ind, brændkammeret mures til og en ny brænding påbegyndes. I mellemtiden var de andre brændkamre i brug, så man fik en kontinuerlig produktion. Indfyringen skete gennem en luge i loftet. Man fyrede ikke længere med trækul, men med kul og koks. På et kort over Allerød fra 1898 kan man kan se, at lergraven på dette tidspunkt allerede var tømt. Det vidner om en omfattende produktion i det forløbne kvarte århundrede. Issøens sydlige og østlige rand stod dog stadig tilbage, fordi leret her havde for stort et indhold af sand. Blovstrød Teglværk foretog ingen efterbehandling af sin del af lergraven, men forlod området, så det stod arret tilbage. Ved plantning og selvsåning opstod her et lille skovområde.
Men der var andre lerforekomster, man kunne ty til i en overkommelig afstand. Der var forekomster syd for Sønderskov og Ravnsholt samt i Vassingerød Old. Men nu var afstanden trods alt så stor, at man måtte anlægge en tipvognsbane til at transportere leret hen til værket. Vognene blev transporteret af damplokomotiver, men fra 1950 af motorlokomotiver og i 1966 var de sidste tipvognstog blevet erstattet af lastbiler. Passage af Nordbanens linjeføring klaredes ved underføring.
Sammen med A/S Ny Kalkbrænderis øvrige teglværker overgik ejerskabet af Blovstrød Teglværk i 1911 til A/S Frederiksholms Tegl- og Kalkværker. Mange kendte bygninger er i årenes løb opført af Blovstrød-

sten, bl. a. Københavns Hovedbanegård og Grundtvigs Kirke. Selv så langt borte som på Sct. Croix har man fundet mursten templet Blovstrød Teglværk. Da produktionen var på sit højeste omkring 1920-30 fremstillede Blovstrød Teglværk ca.15 millioner sten om året, så det var virkelig stordrift, og Blovstrød Teglværk blev da også regnet for et af Nordeuropas største teglværker i denne periode.

Allerød Teglværk

Gustav Kähler købte som nævnt kun den sydlige del af issøbakken ved Allerød Sø. Resten af issøbakken, den nordlige del, blev opkøbt af Peter Clausen og Fritz J. Friedrichsen. Sidstnævnte var ud af en teglværksslægt. I fællesskab grundlagde de Allerød Teglværk 1878. Værket blev opført øst for Allerød Sø. I 1882 opførtes den imponerende direktørbolig, Ny Allerødgaard, hvor Friedrichsen flyttede ind med sin familie. Boligen huser i dag Allerød Privatskole. Året efter købte Friedrichsen Clausen ud. Han fortsatte selv driften indtil sin død i 1890, hvorefter hans enke bestyrede værket, indtil sønnen, Fritz J. P. Friedrichsen, kunne indtage direktørstolen.

Dette værk fik også en aftale med Nordbanen om en sporforbindelse i form af et privat sidespor, som statsbanerne kaldte for Allerød. Sporet blev kun anvendt af teglværket. Når man skulle have større forsendelser til værket (f. eks. kul) eller fra

En af tørreladerne på Allerød teglværk fotograferet omkring 1954. Fotografi: Lokalhistorisk Arkiv og Forening i Allerød Kommune.

Herunder: Allerødgaard, hvor ejeren af Blovstrød Teglværk boede. I dag er bygningerne i ombygget og udvidet som domicil for Allerød Privatskole. Fotografi Eva Tønnesen 2025.

Teglværksarbejderne Martinus og Knud ved stablerne af mursten på Allerød Teglværk. Fotografi ca. 1955. Lokalhistorisk Arkiv og Forening i Allerød Kommune.

værket (mursten) kom et godstog forbi og med det fornødne antal vogne.
Allerød Teglværk fik samme problem som Blovstrød Teglværk ved århundredskiftet, nemlig at lerforekomsten i den nærliggende grav blev udtømt. Men i modsætning til Blovstrød Teglværk efterbehandlede Allerød Teglværk lergraven ved at planere den tilbagestående rand ud, så man efterlod et let bølget landskab. Kort forinden var man gået over til at hente leret nord for Bregnerød. Også her anlagdes en tipvognbane, der førtes under Nordbanen lige syd for sporskiftet til sidesporet. Da banen siden blev dobbeltsporet, måtte man lave en ny underføring. Den blev anlagt tættere på teglværket. Tipvognsbanen måtte siden forlænges mod vest til Høvelsvang, efterhånden som man måtte finde nye lerforekomster.

Nye tider

Som så mange andre teglværker måtte både Blovstrød og Allerød Teglværk drosle ned fra midten af 1900-tallet. Nu havde beton overtaget markedet som det foretrukne byggemateriale. Mursten blev dog stadig anvendt, men stort set kun til den ydre skalmuring til at pynte på huset. Fra 1960'erne og frem gik det voldsomt tilbage for hele teglværksindustrien. I 1947 var Allerød Teglværk blevet solgt til Faxe Kalkbrud, men i 1963 overgik ejerskabet til Blovstrød Kommune. Produktionen fortsatte en tid endnu, men lukkede endegyldigt i 1965. Værket blev revet ned året efter.
På Blovstrød Teglværk blev ringovnen lukket og nedrevet i 1950'erne, langovnen lukkede 1968. I 1977 solgte A/S Frederiksholms Tegl- og Kalkværker teglværket til Allerød Kommune. En enkelt afdeling fik lov at fortsætte, nemlig pottemageriet, men det lukkede også i 1982. Det var her man fremstillede glaserede tagsten. Allerød Kommune var opstået ved kommunalreformen i 1970. Kommunen omfattede bl. a. Blovstrød Kommune og blev herved også ejer af området, hvor Allerød Teglværk havde ligget.

Nybyggeriet på Allerød Teglværks gamle grund har fået navnet Teglværksskoven. Fotografi Eva Tønnesen 2025.

Det var forudseende kommunalpolitikere, der således kom private spekulanter i forkøbet. Planen var, at man ville bruge jorden til boligbyggeri og rekreative formål. På Allerød Teglværks oprindelige efterbehandlede lergrav er en ny bydel med boligejendomme og institutionsbyggeri ved at tage form. Boligbyggeri var også den oprindelige plan for de tilbageblevne sandholdige randbakker beliggende ved Blovstrød Teglværks første lergrav. Den plan blev imidlertid siden afvist af naturhensyn. Så området står fortsat som skov, da man ikke ved, hvor forurenet undergrunden er her, og der kommer næppe boligejendomme, som man havde planlagt i den første lokalplan.

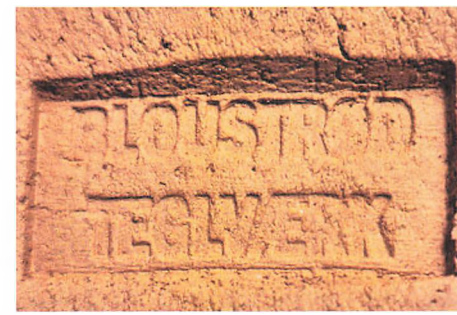

Det nye boligkvarter markeret på et vejskilt. Herover Blovstrød Teglværks stempel. Fotografier: Eva Tønnesen 2025.

Teglværkskvarteret

Det nye kvarter beliggende mellem Sortemosevej og Blovstrød Teglværksvej har fået navnet Teglværkskvarteret. For nogle år siden opførtes 44 rækkehuse i to etager, alle lejeboliger. August 2024 stod 115 almene, svanemærkede boliger klar til indflytning. Samtidig har man taget fat på at planlægge et friplejehjem med plads til 120 beboere kombineret med 100 boliger for seniorer og flere fælles faciliteter. Det får navnet Louisehjemmet og skal drives af Diakonissestiftelsen. Det forventes færdig til indflytning 2027/28. En æra er slut, og en ny er begyndt.

Lokale erindringer om 2. Verdenskrig i Skibby og omegn

Optaget på Historisk Forenings aften den 8. marts 2012

Det var efter krigen en udbredt opfattelse blandt modstandsfolkene, at man ikke skulle fortælle om begivenhederne under besættelsen. Det er derfor småt med vidnesbyrd fra folk, der var med til de »skarpe« aktioner. Imidlertid har det været muligt, at få lidt viden fra dem, som ikke kom i direkte konfrontationer med besættelsesmagten, og fra dem, der som store børn og unge mennesker, oplevede deres forældres »lyssky« færden. I det følgende er samlet en række af disses erindringer fra Horns Herred.

Svend Schønnemann:
Vi dannede en modstandsgruppe her i Ferslev den 19. sept. 1944, da politiet blev taget. Erik ude fra Strøhøjgaard og Aksel Bjørnsen fra Ferslev var betjente. De blev begge to interneret den dag. Men Gunner, den anden bror var hjemme og havde fri. Han kom hen til mig og sagde, at han havde fået besked af sin overordnede inde i København: »Lav en gruppe«. Og han kom op til mig og sagde: »du er kendt«. Vi dannede så en gruppe på syv mand. Det var Poul Meyer fra Fagerholtmarken og Poul Løvgren, brugsmandens søn fra Ferslev, Poul Adrian, maleren fra Dalby og så Torkild Christensen, som havde en af de nye ejendomme ude på Røgerup Old, og så var der Svend Jensen, som var arbejdsmand ude på Kyndbyværket. Vi skulle jo nærmest være forberedt til den dag, kapitulationen kom. Vi vidste jo, at den kom. Vi hentede våben. Der var en aktiv gruppe i Jægerspris, og de modtog våben i Grib Skov og andre steder. Et par gutter, og så jeg, skulle så rode en bunke igennem, og der lå så en container med noget i. Og en anden var lagt ude i Saltsøskoven under en bunke kvas.
Det var Poul Nørløv, der havde gemt den der ude. Den skulle vi have samlet, for alt var fuldstændigt adskilt og smurt ind i konsistensfedt. Ja, jeg brugte alle mors gamle klude for at få tørret det der konsistensfedt af. Vi gjorde dem rene. Der var våben – rifler - til os alle sammen og ammunition og håndgranater. Det sad vi på mit værelse og gjorde. Der var et farligt rod. Men så skul-

Frihedskæmperne Poul Meyer (t.v.) og Svend Schønnemann Jensen, Blakke Mølle. Fotografi: Frederikssund Lokalhistoriske Arkiver, Skibby Arkiv.

Container med våben nedpakket i dagbladet Land og Folk. Nationalmuseet, Frihedsmuseet.

le vi opbevare dem, og vi skulle også prøve at skyde med dem. Poul siger så: »Vi kan skyde nede bag ved Egholmparken. Der er åbent«. Vi var nede og øve os på marken. Vi skulle så opbevare dem, og jeg kom i tanke om, at jeg jo kunne lægge våbnene oppe på bagerovnen. [Svend var bager, søn af bageren på Blakke mølle]. Den kunne man ikke rigtigt komme op på. Der var et smalt stykke ovenpå mellem ovnen og taget. Der var tørt og godt. Vi vidste jo godt, at hvis tyskerne opdagede et sted, hvor der var våben, så blev menneskene skudt, og bygningen blev jævnet med jorden. Men jeg var jo ung og tænkte ikke på, at det kunne ske hjemme hos os. Sagerne lå også godt der oppe. Jeg havde også en kasse med noget under sengen. Jeg sagde til vores unge pige, der gjorde rent, at hun ikke skulle feje under min seng, og det var hun vist godt tilfreds med!

Så den 4. maj om aftenen var nogle af os nede og spille fodbold i Ferslev. Så kom brugsmanden rendende. »De har kapituleret«! Og så måtte vi hjem og have et par bajere, og så kom bogtrykker Poulsen oppe fra Skibby farende derud på cykel. »I skal stille oppe i Skibby med det samme«. Det måtte vi så. Så skulle jeg op i bageriet og hente vore våben, og der fik far jo nok sit livs største overraskelse, da jeg kravlede derop og langede geværer og ammuniti-

on ned til de andre. Så cyklede vi til Skibby, hvor vi skulle gå og holde vagt og se, om der kom nogle tyskere. Vi blev sendt ud ved Sønderby strand og skulle passe på, hvis der var nogle, der sejlede over fra Jyllinge. Åh, det var lidt til grin. Det gik meget godt, men jeg skulle hjem dagen efter og arbejde.
I Skibby blev der lavet en vejspærring over Hovedgaden mellem fotografens forretning og vulkanisøren overfor, så man kunne stoppe tyskerne, hvis der kom nogen. Men der kom ingen.
De, som kunne undværes, blev sendt til Jægerspris for at passe på russerne [flygtninge, der var interneret i lejren]. Og så gik det i sig selv alt sammen. Jeg så godt, de hentede dem, der havde været lidt tyskervenlige. De blev hentet på en åben lastbil nede fra Bjergmark. Det var da lidt kedeligt at se, og jeg kunne ikke lide synet. Og nogle af de mennesker rejste fra byen straks efter. Der blev gjort nogle fejltagelser.
Jeg har stadig mit frihedskæmperarmbind, hvor det danske rigsvåben er på med de tre løver.

Poul G. Jensen:
Min far var købmand Karl G. Jensen i Skibby. Han var involveret i en opsamlingsgruppe. Det var en del her i byen; bogtrykker Poulsen, Fabritius fra Skjoldmosegaarden, Bent Noer Hans Larsen fra Manderup Søgaard.
En lørdag dukkede der nogle hipo-folk op. Der var lagt an til fest, for de holdt mange fester. Der var jo ikke andet at tage sig til. Isenkræmmer George Bierre Hansen og hans kone Kisser og Hans Larsen i Manderup var i min fars og mors omgangskreds. Og en Christen Ernst, der nu vist nok har en gård på Als. Og så var der Grundahl [bager] og Aksel Hansen, vulkanisøren.
Hipofolkene gennemsøgte hele huset. Jeg mener, at min mor var gravid med mig på det tidspunkt. Så stod der en ung hipomand og pegede på hende med en revolver. Så sagde hun til ham: »Nu står jeg og lægger rigtigt mærke til, hvordan du ser ud. Og når det her er forbi, så skal vi gøre op«. Og så blev han så nervøs, at han ikke pegede på hende mere. Men de fandt ikke noget, for min far havde dagen før været på lossepladsen og brændt alle disse flyveblade. Nogle gange kom der en mand og lagde en pakke et eller andet sted - ude i bagbutikken som regel. Så kom der en anden og hentede den. Og de vidste hverken, hvem der kom med den eller, hvem der hentede den. De har nok brugt forretningen som en slags central.

Lasse Bierre Hansen:
Man gemte bl.a. våben ude hos Viggo Aare i en høstak. En gang, hvor der kom tyskere/hipoer, var de ude hos ham og kikke. Der nåede Ester Aare lige at sætte sig på hjør-

Fotografierne viser frihedskæmpere på vagt i Skibby Hovedgade. Skibby Arkiv.

Frihedskæmperne Poul Adrian (yderst t.v.), Thorkild Christensen, Svend Schønnemann Jensen, ukendt, og helt t.h. Poul Meyer. Fotograferet maj 1945. Frederikssund Lokalhistoriske Arkiver, Skibby Arkiv.
Herunder: Brudekjole fremstillet af faldskærmsstof. Frihedsmuseets genstandssamling.

net af sådan en kasse, der stak ud fra høet. Min far var bl.a. leder af spejderne her i Skibby på det tidspunkt. Der gemte man et par faldskærme, som senere blev syet om til telte til spejderne. Så de blev genbrugt. Jeg selv er døbt i en dåbskjole, syet af en faldskærm.

Erik Jensen:
Propellen fra det fly, der faldt ned ved Frederikssund, er udstillet inde på Frihedsmuseet.
Jeg oplevede som femårig den 5. maj. Min far og mor havde Thorebogaard ude på Ferslev Mark. Den lå jo temmelig øde, så dér færdedes modstandsgruppen fra Holbæk en hel del. De havde fået fat i en tysk soldat, der var deserteret. Han blev så anbragt som karl ude på fars og mors gård. En gang kom der en flok motorcyklister, som vi kunne se helt oppe ved Enghavegaard, når de kom ud ad markvejen. Og tyske-Hans, som vi kaldte ham, gik og kalkede. Da han hørte, der var en flok motorcykler på vej, så strøg han op i Laurits Jensens granskov i Vellerup og gemte sig. Men det viste sig, at det var holbækgruppen, der havde taget nogle tyske uniformer og motorcykler. De skulle ud og have ham til at hjælpe sig med nogle papirer, de skulle bruge, så de kunne færdes ind bag fjendens linjer. Han kom så hjem og fik klaret det for dem. Senere har jeg så fået at vide, at de samtidig havde en stikker med derud, som de likviderede. Han måtte selv grave hullet, han skulle ned i!

Den 4. maj, da frihedsbudskabet kom om aftenen, sprang Hans lige til loftet og råbte: »Hurra, nu kan jeg blive fri«. Han levede resten af sit liv i Holbæk som mekaniker. Senere på sommeren kom alle frihedskæmperne fra Holbæk. Der var en brønd mellem Nielsens ejendom og min fars ved det gamle husmandssted, som var en ruin. Fra brønden hev de 48 faldskærme op, som blev delt mellem dem. Af en af dem blev der syet en brudekjole, som hænger inde på Frihedsmuseet. Det var holbækklederens kones brudekjole. Min far og mor fik også en faldskærm, som jeg stadig har nogle stumper af.

Søren Find Andersen:
Jeg er født i 1948, så beretningen er baseret på noget, jeg har hørt. Min far var soldat i Jægerspris og blev interneret af tyskerne i 1943. Så kom han med i en modstandsgruppe, som stjal våben fra tyskerne og fik fordelt dem.

Ude ved Kronprins Frederiks bro blev der skudt et fly ned ved fjorden. De engelske piloter fik man gemt på et høloft og fik dem til Sverige. Men min far ville aldrig rigtigt tale om det, selv om vi spurgte ham om alle de historier. Jeg kan huske, at han i mange år havde våben liggende. Dem ville han ikke skille sig af med. Jeg boede hjemme [på Bonderupgaard] indtil jeg var færdig med skolen i Skibby.
Og i al den tid lå alle våben og ammunition på mit værelse under sengen. Hver gang der var frit-lejde-aktion sagde min mor til ham: »Nu kan du godt aflevere alt det der skidt«. Men det ville han ikke. Så det var først, da han døde i 1994, at jeg fik samlet det hele sammen og skaffet det af vejen. Der var mange gode sager. Der var også en pistol, som vi fik lov at skyde med [Søren har to yngre brødre], når han selv var med. Vi skød til måls efter gamle konservesdåser og ting og sager. Det virkede fint. Jeg kan også huske, at jeg har fået fortalt, hvem der her i Skibby var på den ene eller den anden side. Der blev også nævnt nogle navne, som min mor fortalte om. Men ellers talte de mest om, at de manglede tobak, sukker og smør. Det var det, der dominerede historierne mest.

Anni Skov:
Det er ikke ret meget, jeg husker fra den tid. Jeg er født i 1939, så jeg var 6 år ved befrielsen. Men jeg har et enkelt minde. Vi boede ca. 2 km nord for Skibby, og derude mærkede vi altså ikke meget til krigen. Men i 1944 oplevede vi noget, som vi aldrig havde set før. Der kom en flok meget lurvede, unge mennesker og gravede huller langs med amtsvejen på østsiden med omkring 25 m imellem; dybe huller, ca. 2 m vil jeg tro. Vi fik at vide, at det var skyttegrave. Det var lettiske soldater.
Vi børn fik selvfølgelig besked om, at de huller måtte vi ikke kravle ned i, så det gjorde vi selvfølgelig! Det kneb godt nok med at komme op, men i vores hjem havde vi legerum på loftet af vores udhus, så vi var altid udstyret med en stige, og den kunne flyttes - over til skyttegravene, så vi kunne komme op igen. Det er det eneste

Frihedskæmpere i Skibby ved en forskansning lavet af sandsække nær kirken. Skibby Arkiv.

krigsminde, jeg har. Men jeg kan huske befrielsen; dog ikke særlig tydeligt.
Jeg husker, at min mor var syg og lå i sengen, og den gang kom lægen ud, når folk var syge. Lægen i Skibby hed dengang Kongsted Sørensen. Mor fortalte bagefter, at han kikkede ind ad døren til soveværelset, hvor hun lå for at se, om hun var i live. Det var hun! Og derefter satte han sig ind i stuen og lyttede til radioen sammen med min far. Og engang imellem lettede han sig lige for at kikke ind og se, om hun stadigvæk var i live. Det var ikke så mange, der havde en radio, der kunne modtage England, men det havde far. Han kunne nemlig selv lave sådan noget. Så den sad Kongsted derinde og lyttede til i stedet for at tilse patienten.

Erik Knudsen:
Under krigen kom der somme tider tyske tropper gående og køretøjer forbi på vejen. Det vågnede vi ved. Det kunne vare både halve og hele timer; så mange var der. Det var i slutningen af krigen.

Jørgen Peders:
Jeg kan også huske, at de gik om natten, for de blev kommanderet til at synge. Jeg tror, de gik fra Jægerspris til Holbæk med kanoner og heste. De måtte ikke køre i bil. Jeg var 12 år, da krigen stoppede. Jeg anede ikke, at min far var med i det der. Han var sammen med Helbo og nogle andre. På befrielsesaftenen var vi nogle drenge, der var gået ned på idrætspladsen og skulle spille fodbold.
Og så kom den lille brøndgraver, Karl Pedersen. Han var vel ikke mere end 1 m høj, men han var lige så tyk. Han skulle hejse flaget, så vi spurgte ham, hvad der nu var galt. Det var jo noget halvsent om aftenen. Så fortalte han det og så fløj vi jo op i byen. Der for de rundt i biler. Tandlægens bil var kommet ud at køre. De sad med maskinpistoler og vi tænkte, tak skal I have.
For nylig var jeg på arkivet og bladede i udklipsbøgerne. I den ene er der et billede af mig. Det er nede fra Lindegaarden, hvor vi boede. På det er skrevet, at den mand, der står ved siden af hønsehuset, er nede fra Egholm. Det passer ikke, for han var hønsemand nede på Lindegaarden.
Hvem han er, kan jeg ikke huske, for jeg var kun 4-5 år. Om han har været en modstandsmand eller hvad, har jeg aldrig fundet ud af.

Ove Henriksen:
Jeg ved, at der blev kørt en del våben herover fra Birkerød. De blev kørt over broen under dække af kartofler. Det var en kartoffelgartner fra Stavnsholt, der hentede dem. Han kørte med generator, men tanken var fuld af benzin, så han kunne hurtigt skifte over, hvis det kneb. Det stod på i lang tid.

Bent Poulsen:
Jeg har også lidt fra min barndom. Jeg kommer fra noget, der hedder Buen lidt uden for Vipperød ved Holbæk. Der blev bygget en kaserne af den tyske radiotjeneste. De havde nogle høje master.
Det var lige op ad en befærdet vej. Den blev lukket ved mørkets frembrud og blev først åbnet næste morgen kl. 8. Så når vi skulle i skole, skulle vi spadsere hele vejen rundt om den indhegning. Når vi kom hjem om eftermiddagen, måtte vi godt gå lige igennem uden problemer. Der boede vel et par hundrede personer. Vi havde ingen problemer med dem. De kom og ville gerne købe æg og kyllinger og alt muligt hos landmændene der omkring. Da vi kom til nytårsaften mellem 1944 og 1945 blev alle, der var på anlægget jaget ud uanset hvad tøj, de havde på. De skulle bare ud! Og så blev hele anlægget sprængt i luften. Det røg rub og stub. Det var kun en ruin, da vi så det dagen efter. Det var et ordentligt brag.
Jeg husker ganske tydeligt befrielsen. Da vi kom i skole om morgenen. Først skulle vi høre radioen, og så blev flaget hejst, og så fik vi lov til at gå hjem igen. Det var sådan en tur på 6 km, vi måtte gå hjem. Men vi var glade for det.

PP

POST DANMARK

FAHS
Frederiksborg Amts Historiske Samfund

Afsender: Frederiksborg Amts Historiske Samfund ved Henrik Bachmann, Gartnervænget 7, 3400 Hillerød

Vores kasserer har en hjemmeside,
hvor han viser billeder fra Nordsjælland
Det er billeder fra Hillerød, Gribskov, Fredensborg og Halsnæs kommuner. Derudover hæfterne »Engang og Nu i Hillerød«, »Nordsjællands Hospital i Hillerød 2017« samt kunstværkerne i Hillerøds offentlig rum.
Skan QR koden - brug mobiltelefonens kamera - og man kommer ind på siden.